

En af de farligste bøger, der nogen sinde er skrevet om Afrika?

Karen Blixen og kolonialismen

Kjældgaard, Lasse Horne

Published in:
Tijdschrift voor Skandinavistiek

Publication date:
2009

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Kjældgaard, L. H. (2009). En af de farligste bøger, der nogen sinde er skrevet om Afrika? Karen Blixen og kolonialismen. *Tijdschrift voor Skandinavistiek*, 30(2), 111-136.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Lasse Horne Kjældgaard

En af de farligste bøger, der nogen sinde er skrevet om Afrika? Karen Blixen og kolonialismen

I foråret 2006 blev en skidtspand af skældsord hældt ud over Karen Blixen i Kenyas største dagblad *The Standard*. I to klummer, bragt den 10. april og 8. maj, blev hun af freelance-journalisten Dominic Odipo beskyldt for at være intet mindre end af de mest skadevoldende – og dermed, kan man sige, også en af de mest betydningsfulde – europæere, som nogensinde har beboet Kenya. Ja, ikke bare Kenya, men hele det afrikanske kontinent:

Hvis man skulle opstille en liste over de farligste udlændinge, som nogensinde har betrådt afrikansk jord, ville Karen Blixen stå højt på den, i konkurrence med sådan nogle som Henry Morton Stanley, kong Leopolds banebrydende lejesoldat [...]

konkluderede Odipo.¹ I cirka lige så høj grad som den berømte opdagelsesrejsende Stanley – ham der fandt dr. Livingstone, og som senere bistod den belgiske kong Leopold 2. med at grundlægge dennes privatejede rædselsregime, Fristaten Congo – har Karen

¹ Dominick Odipo: 'Time to Toss Karen Blixen's Vile Mementos Out of Africa', *The Standard*, Nairobi, 10. april 2006.

Blixen ifølge denne skribent bidraget til kolonialiseringen af det afrikanske kontinent med de virkemidler, hun som forfatter rådede over, det vil sige med sine litterære værker om Afrika.

Denne artikel har to gøremål. Først vil jeg præsentere den postkoloniale kritik, som Karen Blixen for tiden er udsat for i Kenya, samt angive nogle historiske rammer, som man kan forstå den i. I denne verdensdel dømmes der meget hårdt om hendes litterære gerninger. Dernæst vil jeg bestræbe mig på at skitsere den vanskelige balancegang, som Karen Blixen går med sit hovedværk om Afrika, *Out of Africa* eller *Den afrikanske Farm* – ikke for at levere argumenter for betingelsesløs benådning, som Henrik Stangerup i sin tid gjorde,² men for at opfordre til en mere retfærdig rettergang, der tager højde for værkets komplekse og også kritiske forhold til kolonialismen. Undervejs håber jeg at berøre mere principielle problemer og perspektiver i den postkoloniale teoridannelse.

Kan Afrika også en sang om mig?

Karen Blixen havde fra 1914 til 1931 en farm og drev en kaffeplantage i Kenya, som dengang var under britisk koloniherrredømme. Om denne tid skrev hun to erindringsværker, den internationale bestseller *Out of Africa* (1937) og den knapt så kendte *Shadows on the Grass* (1960). Med udgangspunkt i tekstklip fra disse to værker forsøger Dominic Odipo at godtgøre, at Karen Blixen var racist. I den anledning slår han ned på Blixens sammenligninger af indfødte afrikanere dels med dyr og dels med børn. Imidlertid overser han, at Blixens brug af dyremetaforer ikke begrænser sig til afrikanere, men omfatter alle, også hende selv. “Vi regnede os selv til de vilde Dyr”, skriver hun eksempelvis om sig selv og den irske farmer Berkeley Cole i *Skjygger paa Græsset* – hendes egen fordanskning af *Shadows on*

² Henrik Stangerup: ‘Frikend Karen Blixen’, oprindeligt bragt i *Ekstra Bladet*, 1. august 1985, genoptrykt i: *Tværtimod! Levned og meninger 1956-99*, København, 2003, s. 462-464.

the Grass.³ Odipo overser også, at dyremetaforene bruges i forskellige – og meget ofte i positive – øjemed hos Blixen. Sjældent er det ufordelagtigt at blive sammenlignet med et dyr af Blixen, og gør hun sig skyldig i noget i den forbindelse, er det animalisme og primitivisme, ikke racisme. Værre er det med Blixens sammenligninger af indfødte afrikanere med børn. Sit hovedeksempel henter Odipo fra *Skygger paa Græsset*, som blev udgivet to år før Karen Blixens død i 1962 og altså godt 30 år efter hendes opbrud fra Kenya. Det lyder sådan her:

Afrikas mørke Folk, der som Børn er saa tidligt udviklede, syntes i den Tid hvori jeg derude kendte dem at være standset i Udviklingen paa forskellige Alderstrin. De indfødte Stammer i Højlandene, som arbejdede for mig paa Farmen, Kikuyus og Kawi-rondos, var som smaa Børn langt forud for jævnaldrende hvide Børn, men de standsede brat op aandeligt, paa et Standpunkt der omtrent svarer til et niaarigt europæisk Barns. Somalis kom noget videre, de naede, og bevarede derefter bestandig, en Mentalitet som vore Drenges mellem tretten og seksten Aar.⁴

I sig selv lyder dette udsagn om, at indfødte afrikanere kun var i stand til at nå et vist åndeligt udviklingstrin, som varierede for de enkelte stammer, tåbeligt og nedværdigende, også selv om det sandsynligvis blot er en tankeløshed. Når det er særligt stødende at læse for en kenyaner i dag, skyldes det den stærke tradition i kolonitiden for, at koloniherrerne fremstillede oprindelige befolkningsgrupper som børn. Til metaforen hørte forskellige strategiske betydninger – blandt andet, at de som børn ikke kunne klare sig selv, men havde brug for at være i koloniherrernes varetægt. Det var til deres eget bedste. For briternes vedkommende blev metaforen også brugt til at opretholde et kollektivt selvbedrag om, at koloniher-

³ Karen Blixen: *Skygger paa Græsset*, København 1960, s. 26.

⁴ *Ibid.*, s. 21.

redømmet havde som indbygget formål, at de indfødte skulle “blive store nok” til at tage vare på sig selv og derpå tildeles selvstændighed. I Karen Blixens udsagn indgår altså en metafor og et sprogligt overgreb, som har været brugt i vid udstrækning til at legitimere hele det kolonialistiske projekt.⁵ Det kan ikke bortforklares.

Det bør dog nævnes, at Blixen ikke præsenterer sin iagttagelse som en evig eller objektiv sandhed, men udtrykkeligt gør opmærksom på, at den er tidsbundet og subjektiv (“syntes i den Tid hvori jeg derude”). Sådanne historiske eller tekstlige omstændigheder tager Odipo overhovedet ikke hensyn til; i stedet bruger han de løsrevne citater som belæg for en række påstande om, hvad Karen Blixens værker har udvirket:

Millioner af europæere og amerikanere, som læste *Out of Africa* i det forrige århundrede, fik Blixens billede af de indfødte afrikanere ætset permanent ind på hjernen. For dem blev alle afrikanere til vilde, som den hvide mand havde en hellig pligt til at komme og civilisere og udnytte uden skrupler [...]

skriver Odipo i samme klumme.⁶ Karen Blixens litterære indsats opsummeres således som en slags opfordring til fortsat europæisk undertrykkelse og udnyttelse af afrikanere.

Odipos indlæg er interessante af flere grunde. De viser, hvilken kæmpe forskel, det kan gøre, om man læser Karen Blixen i en dansk eller i en kenyansk kontekst. Karen Blixen er i Danmark et mondænt nationalt ikon, hvis biografi nyder stor og bred interesse,

⁵ Det er i øvrigt vigtigt at være opmærksom på, at racisme og kolonialisme kan indgå i forskellige kombinationer med hinanden og med skiftende fortegn: ‘Antiracism did not imply anti-imperialism; some argued for a benevolent colonization to uplift African people. And racist arguments could be used against imperialism – that is, for not letting the empire get any more black’, har den amerikanske kolonihistoriker Frederick Cooper konstateret i *Colonialism in Question: Theory, Knowledge, History*, Berkeley 2005, s. 141.

⁶ Odipo: ‘Time to Toss Karen Blixen’s Vile Mementos Out of Africa’.

mens hendes tanker om skæbne, identitet og fortælling udgranskes og udlægges flittigt i uddannelsessystemet. I Kenya derimod er Karen Blixen et kontroversielt kolonialt ikon, og hendes navn er forbundet med en blodig og brutal besættelsestid under britisk kolonistyre, som visse kommentatorer mener, at hun ikke blot har taget del i, men også velsignet og promoveret litterært. Her anses Blixen for at være farlig, fordi hendes værker angiveligt medvirker til at opretholde tankegange af den slags, som kolonialismen byggede på.

Forskellen på de to opfattelser bekræfter den grundlæggende postkoloniale pointe, som Edward Said engang slog fast, nemlig at en "indisk eller afrikansk forsker i engelsk litteratur læser *Kim* eller *Heart of Darkness* med et kritisk eftertryk, som ikke føles helt på samme måde af en amerikansk eller britisk [kollega]".⁷ Sådan er det også med Blixens bøger om Afrika: Hvad enten man er dansk litterat eller lystlæser, læser man dem af nærliggende historiske grunde anderledes end for eksempel en politisk skribent i Kenya.

Receptionen af Blixen leverer dermed et bevis på relevansen af det postkoloniale perspektiv – som en udvidet opmærksomhed på de forskellige kontekster, hvori litteratur bliver læst og får betydning. Karen Blixens værker om Afrika egner sig godt til en indføring i en række postkoloniale problemstillinger, netop fordi de relaterer sig til en kolonial virkelighed – Englands besættelse fra 1895 til 1963 af det østafrikanske territorium, som er kommet til at hedde Kenya – der endnu ikke er et lukket kapitel i landets historie.

Out of Africa og *Shadows on the Grass* omhandler ganske vist en æra, som i dag er ovre, men den har dog ikke desto mindre fortsat stor betydning for den politiske virkelighed i nutidens Kenya. Store økonomiske og politiske spændinger, der er grundlagt i kolonitiden, gør sig stadig gældende. Denne paradoksale tidslighed – at man på en gang befinder sig efter kolonitiden, men fortsat er underkastet dens eftervirkninger – er typisk for det, som man i dag betegner

⁷ Edward W. Said: *Culture and Imperialism*, New York 1994, s. 65.

som den postkoloniale tilstand. Ligesom det psykiske traume forholder denne tilstand sig til en begivenhed, der nægter at blive fortid. Ifølge den engelske postkolonialisme-forsker Robert J. C. Young indebærer “postkolonial kulturkritik” derfor også

en genovervejelse af [kolonihistorien] – især fra synsvinkler som vedrører dem, som led under dens virkninger – sammen med en bestemmelse af dens samtidige sociale og kulturelle virkninger. Derfor blander postkolonial teori altid fortiden med nutiden, derfor er den rettet mod den aktive forvandling af nutiden ud af fortidens greb.⁸

Dette aktualiserende sigte genfinder man også i de seneste kritiske udfald imod Blixen i Kenya. Odipos kritik munder nemlig ud i en opfordring til at omdøbe Nairobi-forstaden Karen – et velhavervarter med mange hvide indbyggere, som ligger der, hvor Karen Blixens farm og plantage i sin tid lå.

Hvis en kenyansk kvinde havde boet i Danmark og fornærmet danskerne lige så udførligt og ufølsomt som Karen Blixen har krænket os, ville København ikke have navngivet en af sine topforstæder efter hende [...]

pointerede han i sin klumme i *The Standard* den 8. maj.⁹ Det videre sigte var altså at agitere for et erindringspolitisk indgreb, som det er oplagt at forstå som en magtdemonstration over for den hvide

⁸ Robert J. C. Young: *Postcolonialism. An Historical Introduction*, Oxford 2001, s. 4.

⁹ Dominic Odipo: ‘If Ever There Were Racists, Karen Blixen is the Baroness’. *The Standard*, Nairobi 8. maj 2006. Bydelen Karen er formentlig ikke direkte opkaldt efter Karen Blixen, men efter det aktieselskab, der stod bag hendes farm, og hvori hendes onkel, Aage Westenholz, tegnede sig for den største aktieandel: Karen Coffee Co. Ltd. Men dette selskab var heller ikke opkaldt efter Karen Blixen, som man skulle tro, men efter Aage Westenholz’ datter, Karen. Det blev også påpeget i *The Standard* af en kurator ved Karen Blixen Museet i Nairobi (Muthoni Thangwa: ‘What If Karen Wasn’t Named after Racist Baroness?’ [sic] *The Standard*, Nairobi, 17. maj 2006).

overklasse i deres *gated community* i forstaden Karen. At dét er det egentlige ærinde, bestyrkes også af den omstændighed, at der rent faktisk ikke er noget som helst nyt i Odipos kritik af Karen Blixen – andet end netop det specifikke politiske formål, som den skulle tjene.

Samtlige af Odipos kritikpunkter stammer nemlig fra Kenyas største nulevende forfatter, Ngũgĩ wa Thiong'o, som formulerede dem allerede i begyndelsen af 1980'erne. I 1981 skrev han om kolonialismens undertrykkelseskultur i essaysamlingen *Detained*, der rummer en skånselsløs symptomallæsning af Karen Blixens litterære fremstilling af Kenya:

Som for at kompensere for sine uopfyldte lyster og længsler, forvandlede baronessen Kenya til et enormt erotisk drømmeland, hvori hendes forskellige hvide elskere optrådte som unge guder og hendes kenyanske tjenere som nyttige køtere og andre dyr.¹⁰

Året forinden havde Ngũgĩ rejst racisme-anklagerne mod hende ved et årsmøde i Danmarks Biblioteksforening, hvor han kaldte *Out of Africa* for “en af de farligste bøger, der nogen sinde er skrevet

¹⁰ Ngugi wa Thiong'o: *Detained. A Writer's Prison Diary*. London 1981, s. 35. En rammende feministisk kritik af Ngugis Blixen-kritik har den amerikanske litteraturforsker Susan Hardy Aiken fremsat: “...while proclaiming a powerful liberationist message to Africans, Ngugi rarefies another form of oppression: androcentrism. Dinesen is identifiable primarily as Bror Blixen’s “separated wife” – a construction which, assuming woman’s secondary, derivative status, even leads Ngugi to under-emphasize her complicity with colonialism (Bror was in fact dependent on the money provided by her family; she, not he, was chief “settler”). Ngugi makes her childlessness a major issue and implies, by rhetorically identifying it with syphilis, that the disease was a deserved consequence of reproductive failure. Finally, in the *ad feminam* that echoes European stereotypes of women writers, he reduces Dinesen’s entire authorship to disappointed sexuality and failed maternity: “Karen Blixen, the baroness of blighted bloom turned writer” (37)” (Susan Hardy Aiken: *Isak Dinesen and the Engendering of Narrative*, Chicago 1990, s. 312).

om Afrika”.¹¹ At Ngũgĩ wa Thiong’os melodramatiske anklager gentages mekanisk 25 år senere – uden videre anledning eller nye oplysninger eller bare andre tekststeder – kan tages som et vidnesbyrd om, hvor konfliktfyldt Kenya fortsat er efter 40 års uafhængighed.

Det blev man også mindet om i tidsrummet mellem Odipos to klummer, hvor man i *The Standards* spalter kunne læse om den stenrige kenyanske storfarmar Thomas Cholmondeley, der for anden gang inden for et år var anklaget for at have skudt og dræbt en sort mand, som angiveligt var trængt ind på hans ejendom. Denne Cholmondeley er barnebarn af Lord Delamere, som var en af koloniprojektets pionerer, og en af dem, Blixen omtaler med stor veneration i *Out of Africa*. Mordsagen var sviende salt i det uhelede sår, som kolonifortiden udgør, og som navnet Karen Blixen i Kenya er kædet sammen med. Det kom tydeligt frem, da en anden skribent i *The Standard*, Barrack Muluka, den 13. maj 2006 satte Blixen i forbindelse med Delamere og den hvide overlegenhedsfølelse, som lå til grund for drabene.¹² Associationen er et yderligere tegn på, at Karen Blixen i Kenya er en fremtrædende repræsentant for en politisk og litterær tradition, som man dagligt bestræber sig på at gøre op med.

“Jeg kan en Sang om Afrika”, skriver Karen Blixen i *Den afrikan-*

¹¹ Ngugi wa Thiong’o: “A Tremendous Service in Rectifying the Harm Done to Africa. Adress [sic!] of the Kenyan Writer, Ngugi wa Thiong’o at the Anniversary of the Danish Library Association”, i *Bogens verden*, 1980, s. 665. Kritikken blev senere uddybet i et interview ved Bertel Theilgaard, ‘I Kenya er hver bonde en digter’, bragt i *Bogens verden*, 1981, s. 22-24, og afstedkom flere modindlæg, blandt andet Else Brundbjerg: ‘Karen Blixen – afrikanerne og de vilde dyr’, *Bogens verden*, 1981, s. 516-520, samt Thorkild Bjørnvig: ‘Afrikansk efterspil’, *Bogens verden*, 1982, s. 362-364. Ngugi har senere gentaget kritikken i kapitlet ‘Her Cook, Her Dog: Karen Blixen’s Africa’, i: *Moving the Centre*, London 1993, s. 132-135.

¹² Barrack Muluka: ‘Cholmondeley: We Live in a White Man’s World’, *The Standard*, Nairobi 13. maj 2006.

ske Farm (1937) – hendes egen fordanskning af *Out of Africa* – og spørger i forlængelse: “Kan Afrika ogsaa en Sang om mig?”¹³ På baggrund af Thiong’os og Odipos og Mulukas udsagn kan man på Blixens spørgsmål her 70 år senere svare: Ja, en regulær smædevise.

Fordrejninger

Udfaldene imod Karen Blixen er bemærkelsesværdige af flere grunde. I denne sammenhæng er de interessante, fordi de illustrerer den forseelse, som postkolonial litteraturkritik – ligesom al anden aktivistisk litteraturkritik, for eksempel også ideologikritik – så nemt gør sig skyldig i: Nemlig at den nemt forledes til at fortegne og forenkle genstanden, som den retter sig imod. Det videre politiske mål helliger let det middel, som den litterære analyse i denne sammenhæng udgør.

Det ville være svært for en indisk nationalist at nyde at læse Kipling eller for en konservativ at se nogen fortjeneste i Majakovskij, og det er altid fristende at hævde om enhver bog, hvis tendens man er uenig med, at den må være en dårlig bog fra et litterært synspunkt

bemærkede allerede George Orwell, for øvrigt en af kolonialismens største litterære modstandere.¹⁴ Selv om den dømmesyge kenyanske kritik hører til i den enøjede og mindre vederhæftige afdeling af den postkoloniale kritik, eksemplificerer den altså et overordnet problem.

Den historiske baggrund for Blixens farm i Afrika er og bliver, at Kenya var besat af en kolonimagt, der opførte sig hensynsløst

¹³ Karen Blixen: *Den afrikanske Farm*, København 1937, s. 84.

¹⁴ George Orwell: “Notes on Nationalism”, opr. bragt i tidsskriftet *Polemic*, nr. 1 (1945), her gengivet efter P. H. Davison (red.) *Orwell and Politics. Animal farm in the Context of Essays, Reviews and Letters Selected from the Complete Works of George Orwell*, London 2001, s. 358.

over for de indbyggere, som var der i forvejen. I historiske afhandlinger dukker der fortsat nye kendsgerninger op om brutaliteten af briternes fremfærd i Kenya, ikke mindst hen imod kolonitidens afslutning.¹⁵ Karen Blixen var kolonist qua sin tilstedeværelse som hvid farmer i kolonien. Hun havde frivilligt valgt at slå sig ned i protektoratet Britisk Østafrika, som senere blev til kronkolonien Kenya, for at udnytte de muligheder, som kolonistyret stillede til rådighed. Men selv var hun, som vi skal se, yderst kritisk over for dette styre. I kolonien var hun desuden kendt for at være “pro-native” – et udtryk, som hun ikke anerkendte, fordi det implicerede, at det overhovedet var i orden at være andet. En af Karen Blixens sidste gerninger i Kenya var at sørge for, at hendes ansatte kunne blive boende på farmens område.¹⁶ Hun blev ved med at sende penge og breve til dem fra Danmark, og i sit testamente betænkte hun en lang række navngivne tidligere afrikanske ansatte. Egentlig havde hun håbet på at kunne vende tilbage og grundlægge et hospital for indfødte afrikanere for de indtægter, forfatterskabet indbragte, men de rakte aldrig langt nok til, at det kunne lade sig gøre.¹⁷

Det er mellemregninger og nuancer som disse, der går tabt eller bevidst udelades i det portræt, som for tiden tegnes af Karen Blixen

¹⁵ To nyere og meget omtalte historiske afhandlinger har bidraget til at afdække omfanget og karakteren af briternes forfølgelser under Mau Mau-opstanden: David Andersons *Histories of the Hanged. The Dirty war in Kenya and the End of Empire* (New York 2005) og Caroline Elkins' *Imperial Reckoning. The Untold Story of Britain's Gulag in Kenya*, New York 2005.

¹⁶ Karen Blixen: *Den afrikanske Farm*, s. 372-373.

¹⁷ På baggrund blandt andet af disse kendsgerninger har den kenyansk-amerikanske litteraturforsker Abdul R. JanMohamed om Blixens fremfærd som både kaffefarmer og forfatter konstateret, at hun udgør “a major exception to the [...] pattern of conquest and irresponsible exploitation. Her strong sense of obligation and her genuine affection for the Africans are overwhelmingly evident in her sentiments and actions” (*Manichean Aesthetics. The Politics of Literature in Colonial Africa*, Amherst 1983, s. 57).

og hendes værker om Afrika af sådanne kritikere som Thiong'o, Odipo og Muluka. Kritikken af Karen Blixens fordomsfuldhed er i sig selv alt andet end fordomsfri. Den bygger på en stærkt selektiv læsning af hendes litterære værker, som rask væk river citater ud af deres sammenhæng og ikke holder sig for god til at sætte dem sammen med decideret ukorrekte oplysninger – som når Muluka for eksempel påstår, at Karen Blixens farm strakte sig over “hundredtusindvis af *prima acres*” ligesom Lord Delameres besiddelser.¹⁸ Det er simpelthen ikke sandt: Det samlede areal for Blixens farm var på 6.000 acres, svarende til 2.400 hektar, som bestemt ikke var specielt fremragende, i hvert fald ikke til kaffedyrkning. Det lader til at have forbigået hans opmærksomhed, at bogen handler om et konkursbo, ikke om en guldgrube! Det er blot en ud af flere usandheder, som er i omløb, og som tjener til at gøre Blixen til en langt større og færlere nybygger, end hun beviseligt var. Karen Blixen er gået over i historien på grund af sit senere forfatterskab; i kolonien var hun derimod en lille fisk, så lille endda at hun ikke engang figurerede i den lokale *Who's Who* over nybyggere.¹⁹

Karen Blixens *case* er ydermere interessant ved, at de fordomsbekræftende konsekvenser, som *Out of Africa* i dag tilskrives, er stik imod de hensigter, hun selv i sin tid gav udtryk for. Ser man på Karen Blixens udsagn forud for bogens tilblivelse, vidner de netop om hendes kritiske hensigter med værket. I et brev, som hun skrev til den amerikanske forfatter Dorothy Canfield Fisher den 22. januar 1933, fortalte hun direkte, at tilskyndelsen til at skrive *Out of Africa* var anti-kolonialistisk. Hun forudså, at den ville rumme “bitterness

¹⁸ Vægten, som Muluka lægger på, at det er sandheden, kan forstås som et forsøg på at dække over, at det netop er en usandhed: “The truth of the matter is that this farm – the Karen Blixen farm – was a mammoth swathe of Kenyan land, stretching over hundreds of thousands of prime acres” (Muluka: ‘Cholmondeley: We Live in a White Man’s World’).

¹⁹ Karen Blixen er eksempelvis ikke med i nogle af de udgaver af *The East African Red Book*, som udkom, mens hun boede der.

and complaint about the way in which the country and the people have been treated by the English”.²⁰ Bitterheden var altså ikke udløst af private forurettelser, men af harme over briternes forvaltning af koloniherrredømmet i Kenya. Næsten tre år efter lod Karen Blixen i et interview i *Berlingske Aftenavis* 3. december 1935 forstå, at en af hensigterne med værket, som hun “først nylig” var begyndt at skrive, var at bryde med en etableret tradition for, hvordan man skrev om Kenya i særdeleshed og Afrika i almindelighed:

Jeg tror, det vil gøre godt, om man herhjemme, om man i Europa fik noget virkeligt at vide om Afrika, om Negrene, som jeg har boet imellem i saa mange Aar, og som jeg holdt af ... De Skildringer, jeg har læst om Afrika, har alle været bygget over de anerkendte Synspunkter. Og naar Folk kom uden for det anerkendte, digtede de til ... Jeg vil ikke det anerkendte, men Sandheden, som jeg har følt og opfattet den, uden Udsmykning, uden Paavirkning af vedtagne Synspunkter [...]²¹

Både i denne og andre sammenhænge tilkendegav Karen Blixen en dokumentarisk intention med værket, som rækker ud over den private levnedbeskrivelse. Hun ville udbrede kendskabet til “Afrika” og dets befolkning og bevidst skrive sig op imod gældende konventioner for, hvordan man skrev om disse emner. Det var altså ikke noget litterært tomrum, hun stod for at ville udfylde, men et allerede eksisterende litterært felt, som hun ønskede at skrive sig op imod.

²⁰ Karen Blixen: *Karen Blixen i Danmark. Breve 1931-62*, udg. F. Lasson og T. Engelbrecht, København 1996, bd. 1, s. 100.

²¹ Marianne Juhl: ‘Om *Den afrikanske Farm*. Tilblivelsen, udgivelsen og modtagelsen af Karen Blixens anden bog. En dokumentation’, *Blixeniana 1984*, udg. H. Andersen og F. Lasson, København 1984, s. 84.

Et minefelt

Det er unægteligt et politisk og litterært minefelt, som Karen Blixen betræder i sine værker om Afrika – et sprængfarligt område, hvor både indlevelse og afstand kan give anledning ikke kun til kritik, men til fordømmelse. Netop derfor bør man heller ikke overse de forskellige hensyn, som hendes fremstilling forsøger at tage. Ser man på selve værket, udtrykker det mange og ganske forskellige tendenser i forhold til kolonialismen, som jo i sig selv er en mangesidig størrelse. Det kan hænge sammen med, at Karen Blixens situation i kolonien bestemt ikke var entydig. Dels fordi hun ikke var af samme nationalitet som kolonisatorerne, hvilket i sig selv afstedkom en kritisk distance. Og dels fordi hun var enlig kvinde i et mandsdomineret kolonistyre, hvilket er baggrunden for hendes overvejelser i værket om forholdet mellem køn og race: “Paa mange Maader ligner Forholdet mellem den hvide og den sorte Race i Afrika Forholdet mellem de to Køn”, skriver hun i *Den afrikanske Farm*.²² Kender man bare lidt til Karen Blixens indstilling til kønslig ligestilling, giver det et fingerpeg om hendes synspunkt på raceadskillelsen i kolonien.

Helt overordnet kan man konstatere, at *Den afrikanske Farm* – ligesom Karen Blixens fortællinger – lægger vægt på hændelser i stedet for overlagte handlinger. Hovedpersonen forholder sig ikke op-søgende, men modtagende til omverden: Hun lader den komme til sig. I den forstand adskiller *Den afrikanske Farm* sig fra det typiske plot i koloniale romaner og selvbiografier, som i centrum har det entreprenante individ, der sætter mange ting i værk og skaffer sig herredømme over omgivelserne. Daniel Defoes banebrydende roman *Robinson Crusoe* (1719) er mønstereksemplet på denne koloniseringsfortælling. Så foretagsom fremstår hovedpersonen i *Den afrikanske Farm* ikke. Det er ikke en verden, der skal omskabes, som hun ankommer til, men en verden, der i høj grad fremstår som

²² Karen Blixen: *Den afrikanske Farm*, s. 262.

færdig og skabt. På selve det plotmæssige niveau bryder den *Den afrikanske Farm* altså med én af kolonialismens grundfortællinger.

Karen Blixen lægger mange steder afstand, men anvender alligevel også flere gange første person flertal om kolonisatorerne – og dermed om sig selv: “Vi har overtaget Negrene i Østafrika”, lyder et af udsagnene, som inkluderer Karen Blixen iblandt koloniherrerne og tager medansvar for “overtagelsen”.²³ Selv om Karen Blixen på den ene side inkluderer sig selv i koloniherrerenes tvivlsomme selskab ved hjælp af disse vi-sætninger, lægger hun på den anden side stor afstand til mange af de konkrete grusomme og respektløse gerninger, der blev foretaget i kolonialismens – og civilisationens – navn. Tilsvarende følelser præger Karen Blixens *Breve fra Afrika*, der beretter om, hvordan “Racehovmodet” – som hun der kalder det – lynhurtigt forsvandt i mødet med Afrika.²⁴ Også her udtrykker hun dyb forargelse over de groteske forhold i kolonien: At briterne lod de indfødte sulte og samtidig gik til champagneorgier hos guvernøren. Eller at de lod hundredtusindvis af indfødte afrikanere omkomme under Første Verdenskrig, i de slag som blev udkæmpet i Østafrika mellem de to kolonimagter England og Tyskland under navnet “Den store Krig for Civilisationen”.²⁵

Hele dette civilisationsprojekt, som koloniseringen blev legitimeret med, finder man i det hele taget ikke stor agtelse for. Ordet “civilisation” og afledninger af det optræder næsten udelukkende med ironiske betydninger i *Den afrikanske Farm*. Et eksempel kunne

²³ Ibid., s. 292. Udsagnet henviser efter al sandsynlighed til den engelske stats overtagelse af Britisk Østafrika fra det urentable Imperial British East Africa Company, oprindeligt etableret af Sir William Mackinnon, som overgav sit koncessionsbrev på området til det britiske udenrigsministerium 1. juli 1895. Koncessionen over fastlandsdelen var Imperial British East Africa Company oprindeligt blevet overdraget af Sultanen af Oman i 1887.

²⁴ Karen Blixen: *Breve fra Afrika*, bd. 1, s. 38.

²⁵ Karen Blixen: *Den afrikanske Farm*, s. 21.

være den kyniske sidebemærkning, hun fremsætter om afrikaneren Ereri: "Han stod i et nærmere Forhold til Civilisationen end de andre, for han havde været syv Aar i Fængsel".²⁶ For ikke så få afrikanere var det den håndgribelige betydning af "Civilisationen" og dens velsignelser.

Afrikanisme

Den afrikanske Farm er gennemtrængt af ambivalens i forhold til kolonialismen og dens sproglige og litterære overgrebsstrategier. På den ene side fremsætter teksten – i fuld overensstemmelse med kolonialismens litterære traditioner – en lang række generelle påstande om de indfødte kenyanere; formuleringen "alle indfødte er" optræder eksempelvis tre gange i løbet af teksten.²⁷ Disse undtagelsesløse generaliseringer kan ses i sammenhæng med Karen Blixens bestræbelse på at skabe en litterær totalvision af "Afrika", som man med god ret kan kalde for "afrikanistisk". Et grundlæggende retorisk greb i *Den afrikanske Farm* er således synekdoxen, hvor en helhed udtrykkes ved en del (eller omvendt), og hvor del og helhed har en nødvendig sammenhæng. Alle enkeltdele skal udtrykke den store helhed:

De indfødte Folk, det var Afrika i Kød og Blod. Den høje udslukte Vulkan, Longonot, som rejser sig stejl og øde over Rift Valley, Mimosatræerne langs Floden, Elefanterne og Girafferne var ikke i højere Grad Afrika selv, end de indfødte var det, smaa Skikkelser i et vældigt Landskab. Det var altsammen Udtryk for den samme Idé, Variationer over eet Tema. Det var ikke en ensartet Ophobning af uensartede Atomer, men en uensartet Ophobning af ensartede Atomer, som man ser det med Egebladet,

²⁶ Ibid., s. 118.

²⁷ Ibid., s. 53, s. 126 og s. 287.

Agernet og Egetræskisten.²⁸

Denne grundlæggende forestilling er gentaget i strukturen af *Den afrikanske Farm*, som netop igennem mange heterogene tekstdele forsøger at gengive og variere over en stor, broget helhed ved navn "Afrika".

Selve denne idé om, at både mennesker, dyr og natur i Afrika "altsammen [var] Udtryk for den samme Idé", bærer ved til en forestilling om Afrika som en både kulturel og naturlig helhed.²⁹ Denne tankegang møder i dag hård kritik netop som en udpræget vestlig diskurs om Afrika. Men i 1930'erne, hvor Blixen skrev og udgav *Den afrikanske Farm*, tjente den et andet formål. Både den panafrikanske bevægelse og den relaterede politiske og litterære *négritude*-bevægelse mobiliserede modstand mod kolonimagterne i kraft af tilsvarende idéer om, at hele kontinentet Afrika var udtryk for "den samme Idé".³⁰ Afrikanismen var altså på dette tidspunkt også et banner for kampen imod kolonialismen og udgør derfor ikke i sig selv noget særlig solidt grundlag for en stempling af *Den afrikanske Farm*.

²⁸ Ibid., s. 27. I forbindelse med denne passage har Kirsten Thisted bemærket, at der "kan udmærket føres belæg for, at de indfødte afrikanere i Blixens fremstilling indespærres i en essentialistisk kulturopfattelse, hvor hver etnisk gruppe defineres af en række karakteristika, der gør denne gruppe lige så ensartet indadtil, som fx giraffer og løver i deres genetiske enshed udgør hver sin specifikke art", 'Dead Man Talking. Om tale og tavshed og repræsentationens ambivalens hos Karen Blixen og Thorkild Hansen', *Spring* nr. 22, 2004, s. 103 – en argumentation, som Thisted effektivt udfordrer med en række modbelæg for at nuancere "sandheden om Blixens repræsentation af afrikanerne" (smst.). Historisk set har essentialismen i øvrigt – ligesom afrikanismen – tjent strategiske formål imod kolonialismen.

²⁹ Idéens historie er kortlagt af V. Y. Mudimbe i *The Idea of Africa*, Bloomington 1994.

³⁰ Se herom i Robert J. C. Young: *Postcolonialism. An Historical Introduction*, s. 265-69. En betydningsfuld kritik af afrikanismen har Kwame Anthony Appiah leveret i *In My Father's House. Africa in the Philosophy of Culture*, New York 1992.

Mimicry

Man skal heller ikke overse, at tendensen til at skære over én kam afbalanceres af en lang række af indflettede forbehold, der tydeligt markerer grænserne for, hvad Blixen egentlig mener at vide om de indfødte: “Jeg forsonede mig med den Kendsgerning, at jeg selv aldrig vilde komme til virkelig at kende dem, mens de kendte alle mine Tanker og vidste Besked med de Bestemmelser, jeg vilde tage, endnu inden jeg havde taget dem”.³¹ Karen Blixen bildte sig på ingen måde ind at have forstået de indfødte afrikanere til bunds eller at være i en position, hvor hun kunne fortælle den fulde sandhed om dem. Med redelighed gør hun tværtimod opmærksom på sin begrænsede viden.

Til dette formål bruger hun i den originale engelske tekst et udtryk, som senere er kommet til at spille en meget stor rolle inden for postkolonialismen: “the art of mimicry”.³² Mimicry er en betegnelse for dét at efterligne og har traditionelt været brugt især om den beskyttelsesstrategi, som visse forsvarsløse dyr bruger, når de efterligner giftige dyr. I en lignelse henviser Karen Blixen til denne strategi, idet hun forklarer, hvordan de indfødte benyttede sig af mimicry over for kolonisatorerne:

[...] de Indfødte var Mestre i den Kunst at forstille sig. I Shambærne eller paa Sletten kunde man sommetider tidligt om Morgen støde paa en Agerhøne, der gav sig til at løbe foran Hesten, som om dens Vinger var brækket, og som om den var dødelig angst for at blive taget af Hundene.

Men dens Vinge var ikke brækket, og den var ikke bange for Hundene, den kunde svirre op lige for Næsen af dem hvad Øje-

³¹ Karen Blixen: *Den afrikanske Farm*, s. 26.

³² Karen Blixen: *Out of Africa*, London 1937, s. 20.

blik den vilde. Den virkelige Sammenhæng var, at Fuglen havde sit Kuld af smaa Kyllinger et Sted i Nærheden, og at den af alle Kræfter søgte at bortlede Opmærksomheden fra dem. Paa samme Maade som Agerhønen spillede maaske den Indfødte forskrækket ud fra en meget dybere liggende Frygt, hvis Væsen vi ikke var i Stand til at opfatte. Men det kan ogsaa være, at deres Opførsel imod os var en Slags sær, uforklarlig Spas, en Parodi, en Extravaganza, og at disse sky Folk til syvende og sidst ikke frygtede os det mindste.³³

Det er vigtigt at bemærke, at Blixen lader spørgsmålet stå åbent, og at hun dermed tilskriver de indfødtes adfærd en grundlæggende tvetydighed. Hun afskriver ikke muligheden af, at de i omgangen med deres overordnede på en måde spillede teater og dermed drev gæk med dem. Med et andet teoretisk eftertryk er denne tanke komme til udfoldelse mange årtier senere i postkolonialismen, hvor begrebet mimicry har spillet en stor rolle for forståelsen af de subtile modstandsstrategier, som har været anvendt af kolonialismens undersåtter.³⁴ I en fin og indsigtfuld analyse af dette fænomen bemærker Kirsten Thisted, at:

Blixens tekst er således langt fra blot et eklatant eksempel på kolonisatorens ambivalens i forhold til det koloniale projekt, men en intelligent og indlevet analyse af dette samme, fortalt fra den personlige erfarings perspektiv.³⁵

Intelligent er analysen ikke mindst i kraft af, at det ikke kun er de koloniserede, der hos Karen Blixen tager del i dette sociale rollespil,

³³ Karen Blixen: *Den afrikanske Farm*, s. 25.

³⁴ Takket være Homi K. Bhabhas korte, indflydelsesrige essay 'Of Mimicry and Man: The Ambivalence of Colonial Discourse', *The Location of Culture*, London/New York 1994, s. 85-92.

³⁵ Kirsten Thisted: 'Dead Man Talking. Om tale og tavshed og repræsentationens ambivalens hos Karen Blixen og Thorkild Hansen', s. 106.

men også kolonisatorerne. Det fremgår for eksempel af den rolle, som hun selv bliver givet – og tager på sig – som repræsentant for kristendommen, som hun ellers ikke stod i noget konfessionelt forhold til: “Det er en foruroligende Erfaring personlig at repræsentere Kristendommen overfor et helt Folk”, bemærker hun.³⁶ Situationen viser, at det under de givne omstændigheder var umuligt at mødes umiddelbart – uden at medbringe en kæmpe last af kulturel betydning. Den bevidsthed om identitet som en iscenesættelse, der er gennemgående i Karen Blixens forfatterskab, findes således også i *Den afrikanske Farm*, hvor den er stærkt sammenhængende med de gældende magtforhold i kolonien.

Ejendomsforhold

Ambivalensen, som Blixen ved hjælp af mimicry-begrebet tillægger de indfødte afrikaneres handlemåder, bidrager til det alternative perspektiv på kolonialismen, som optræder i *Den afrikanske Farm* – den gentagne påmindelse om, at der også er andre vinkler på kolonialiseringen end koloniherrernes. Det gør også hendes omtale af det såkaldte *squatter*-system, der i alt væsentligt svarede til gammeldags europæisk feudalt hoveri. Systemet tvang tusindvis af indfødte kenyanere til at arbejde for de hvide indbyggere for at få lov til at forpagte et stykke jord – ofte den selvsamme jordlod, som de havde boet på hele livet, indtil den var blevet overtaget af nybyggere. Disse brutale betingelser blotlægger Karen Blixen i *Den afrikanske Farm*, der klart understreger, at “Landet var de Indfødtes”,³⁷ men som også bemærker omvendingen af ejendomsforholdene:

Squattere er Indfødte, som med deres Familier har nogle faa acres Land til Brug for sig selv paa en hvid Mands Ejendom, og som til Gengæld skal arbejde for ham et vist Antal Dage om

³⁶ Karen Blixen: *Den afrikanske Farm*, s. 57.

³⁷ *Ibid.*, s. 373.

Aaret. Maaske saa mine Squattere Forholdet i et andet Lys, for mange af dem var født paa Farmen, og deres Fædre før dem, og det er muligt, at de betragtede mig som en stormægtig Squatter paa deres eget Land.³⁸

I linjer som disse vender Karen Blixen synsvinklen om og gør opmærksom på den anden side af kolonihistorien. Ja, hun tilskynder netop til sådan en genovervejelse af kolonihistorien, set fra ofrenes synspunkt, som senere er blevet til et markant postkolonialistisk greb.

Det er værd at bemærke, at Blixens historiske interesse også rækker bagud i forhold til englændernes invasion af området. At området og befolkningen har en rig og interessant historie, som går langt forud for koloniseringen, fremhæves gennemgående i *Den afrikanske Farm*. Denne indsats står i skærende kontrast til den stærke tradition blandt kolonialister for at fremstille erhvervet territorium som et *terra nullus*, det vil sige som hidtil ubeboet og historieløst land. Det længere historiske perspektiv kommer eksempelvis til udtryk i Karen Blixens selvudstillende tilståelse af sin egen overraskelse over de "Indfødtes Fordomsfrihed":

Jeg tror, at det hos dem hang sammen med deres tidlige Bekendtskaber med saa mange forskellige Stammer og Racer, og med det livlige Samkvem mellem Mennesker, som Østafrika er kommet ud for, først gennem den gamle Elfenbens- og Slave-

³⁸ Ibid., s. 15. Passagen dementerer i øvrigt en af de andre usandheder, som er i omløb om Karen Blixen, nemlig at hun skulle have fornægtet eller hemmeligholdt disse ejendomsforhold: "For nu at sige det meget groft, ligesom hun aldrig nogensinde ville skrive, at hun fik uhelbredelig syfilis fra sin mand, ligeså lidt ville hun nogen sinde omtale, at hendes afrikanske farm faktisk var stjålet fra afrikanerne og Kenya. De folk, som arbejdede for hende, var tit og mange gange folk, hvis land hun havde taget. Skulle jeg videreføre disse tanker på hendes bog, ville jeg kalde det en unladelsessynd, men en meget grov en", påstod Ngugi wa Thiong'o i interview ved Bertel Theilgaard, 'I Kenya er hver bonde en digter', bragt i *Bogens verden*, 1981, s. 22.

handel, og senere ved Nybyggere og Storsildtsjægere [...] Hvad Modtagelighed for nye Idéer, og Bevægelighed i Sjælen, angik, var den Indfødte langt mere af en Verdensmand end de Nybyggere og Missionærer, som var vokset op i en Forstad eller en Provinsby, i et lille stillestaaende Samfund med fastslaaede Begreber om Verden. Mange af de Misforstaaelser, der opstod mellem hvide og farvede Folk, havde deres Aarsag i dette Forhold.³⁹

Betragtningen vender op og ned på samtidens sædvanlige forestillinger – eller “anerkendte Synspunkter”, som Blixen kaldte det – om fordelingen af viden og fordomme blandt nybyggere og indfødte. Dels ved at fremhæve den kulturelle mangfoldighed, som fandtes blandt de indfødte befolkningsgrupper, og dels ved at gøre opmærksom på de mange forskellige folkeslag, som i tidens løb havde gæstet eller invaderet Østafrika.⁴⁰ Det var derfor nybyggerne, der var bonderøve, for indbyggerne i Østafrika havde igennem adskillige generationer levet i en kosmopolitisk zone, hvor mange forskellige folkeslag og kulturer havde været i kontakt og konflikt med hinanden.

Afrikas dom

Det er langt fra nogen udtømmende liste over kolonikritiske greb, pointer og synsvinkelskift i *Den afrikanske Farm*, som jeg her har opregnet. Her har jeg blot forsøgt at pege på den umådeligt vanskelige manøvrering mellem forskellige, ofte modstridende hensyn, som værket og forfatteren foretager. Karen Blixen tager på den ene side et medansvar for kolonialiseringen, men tager på den anden side

³⁹ Karen Blixen: *Den afrikanske Farm*, s. 56.

⁴⁰ Omtrent samtidig med udgivelsen af *Den afrikanske Farm* blev denne historie fortalt af kolonihistorikeren Reginald Coupland i *East Africa and Its Invaders, from the Earliest Times to the Death of Seyyid Said in 1856*, Oxford 1938.

samtidig afstand fra mange af dens konsekvenser. Hun lever sig på den ene side ind i sine afrikanske ansatte, men markerer på den anden side den begrænsede rækkevidde af sin egen forståelse. Hun generaliserer på den ene side groft og afrikanistisk, men præsterer på den anden side også at skrive uforglemmelige portrætter af enkeltskikkelser som kokken Kamante og hushovmesteren Farah, der træder frem med en individualitet og en integritet, som skærer igennem alle kulturelle stereotyper. Det er denne balancegang, som jeg har forsøgt at beskrive og placere i en historisk ramme.

Der løber en umiskendelig understrøm af indignation igennem *Den afrikanske Farm*, som for så vidt svarer til Blixens kritiske intentioner med værket. Indignationen er ganske vist underspillet og kontrolleret og kan derfor overhøres, ikke mindst hvis man analyserer værket i ond tro, som hendes kenyanske kritikere for tiden gør. Deres kritik demonstrerer, at Karen Blixen i Kenya er indblandet i opgøret med en kolonial fortid, der fortsat trækker blodige spor igennem landet. Dagligt foregår der domsforhandlinger omkring denne fortid, som altså også vedrører Karen Blixen.

Denne udvikling forudså hun. Efter udgivelsen af *Out of Africa* turnerede Karen Blixen med et foredrag om 'Sorte og Hvide i Afrika', hvori hun foregreb det yderst prekære spørgsmål, som postkolonialismen har været med til at sætte på den globale dagsorden, nemlig hvilken dom historien vil fælde over koloniseringsprojektet. En dom er, fortæller Blixen:

en af de Ting, som de civiliserede Folk behøver [...] saa lad os se, hvordan den vel lyder over os imellem de sorte Folk, der har set os komme ind i deres Land og gøre os til, hvad man kalder Herrer dér [...] Hvordan lyder Afrikas Dom over os?⁴¹

Konklusionen, som Karen Blixen drog ved denne lejlighed, lød

⁴¹ Karen Blixen: 'Sorte og Hvide i Afrika. Et foredrag, holdt for studenterne i Lund den 4. november 1938', *Blixeniana* 1979, udg. H. Andersen og F. Lassen, København 1979, s. 26.

som følger:

Den Dom, som skal skrives over de hvide Folks Færd i Afrika, den ligger langt ude i Fremtiden; Historien selv kommer til at fælde den. Mit Syn paa disse Ting maa nødvendigvis blive givet paa kort Sigt [...] Men jeg ønsker da, at ogsaa min Beretning om et Gennemgangsstadium, om Samspillet mellem to Racer paa et vist Udviklingspunkt, maatte kunne gives en Form, saa at den kunde blive staaende, og at de rige Værdier, som var i vort Møde og vort Spil, et eller andet Sted maatte kunne bevares i Erindringen.⁴²

Til grund for alt, hvad Karen Blixen skrev af litteratur, ligger der en regel, som hun også i dette tilfælde fulgte: At man ikke bør være på for nært hold af begivenheder, når man skal berette om dem eller fælde dom over dem. Hendes historiefilosofi var i denne henseende hegeliansk og bygger på tanken om, at historiske begivenheder ikke er punktuelle tidshændelser, men noget der udfolder sig både før og efter, de “sker”, således også med kolonialiseringen. Og eftertiden har hidtil givet Karen Blixen ret: Som “Beretning om et Gennemgangsstadium” drejer *Den afrikanske Farm* sig om en kolonihistorisk udvikling, som man endnu ikke er færdig med at forstå og diskutere. Det er netop, hvad den aktuelle kritik af Blixen bekræfter.

For Karen Blixen drejede det sig netop også om at dokumentere dette “Gennemgangsstadium” i landets historie, som hun var vidne til – et moment i historien, hvor stammekulturerne stadig fandtes i nogenlunde intakt form, hvor den første generation af aristokratiske overklasse-kolonialister var ved at blive fortrængt af de mange middelklasse-kolonialister, som indvandrede efter Første Verdenskrig, der på den anden side affødte de første organiserede protester imod kolonistyret, samtidig med at araberne og inderne i kolonien

⁴² Ibid., s. 42.

kæmpede for anerkendelse og politisk repræsentation. Alt det fandtes samtidig, mange historiske kræfter var i spil, og *Den afrikanske Farm* bevidner det.

Afrunding

Karen Blixens værker om Kenya egner sig, som tidligere nævnt, glimrende til at indføre danske læsere i postkoloniale problemstillinger. Det gør de af to grunde. Dels fordi kulturmødet i Afrika og den koloniale erfaring har været afgørende for Karen Blixens forfatterskab – hvilket også gælder for den store del af det, der ikke direkte relaterer sig til Afrika.⁴³ Og dels fordi Blixens værker om Kenya har flere virkningshistorier. Værkerne forholder sig til en fortid – og til en kolonihistorisk udvikling – som bestemt ikke er færdigdebatteret. Receptionen af Blixen godtgør således relevansen af den postkoloniale indfaldsvinkel, der kan åbne for andre – og for en forståelse af andres – mere polemiske perspektiver på teksterne samt muligvis i videre forstand bane vej for en øget bevidsthed om kolonialismens og afkoloniseringens konsekvenser og eftervirkninger.⁴⁴

Men helt afgørende er det, at den postkoloniale kritik ikke i spejlvendt form gentager de overgreb og reduktioner, som den retter sig imod. Denne useriøse tendens eksemplificerer meget af den kenyanske kritik af Blixen i dag. Karen Blixens forhold til kolo-

⁴³ Det har jeg argumenteret for i artiklen 'Karen Coffee Co. Om Karen Blixen og kulturel globalisering', i: *Uddannelse* 7/2005, Undervisningsministeriet, København, s. 44-50.

⁴⁴ Denne bevidsthed er i høj grad fraværende i Danmark, hvor vi i dag helst bagatelliserer vores egne koloniale meritter efter tidligere at have fejret dem som storslåede bedrifter: "Vores eneste helt vellykkede kolonisering er egentlig kolonihavebevægelsen", skriver for eksempel Paul Hammerich i sin hyggelige *Danmarkskronike* (København, 1976, bd. 1, s. 61). Den langt alvorligere historiske virkelighed bag de danske tropebesiddelser, som slaveefterkommere kan berette om, hører man sjældent noget til.

nialismen er netop komplekst. Sammenfattende kan man sige, at hun i og med *Out of Africa* optræder både som vidne til, deltager i og anklager i forhold til dette koloniale projekt.⁴⁵ For den postkoloniale kritik ligger der en stor udfordring i at undlade at reducere hende til kun én af disse roller – før man beslutter sig for, om *Out of Africa* nu også er en af de farligste bøger, der nogen sinde er skrevet om Afrika.

⁴⁵ Denne skelnen er inspireret af Rasmus Øhlenschläger Madsens ph.d.-afhandling *Vidner og dommere – ny dansk kritisk essayistik om krig og terrorisme*, Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet, 2007.